

istotny punkt wyjścia przy doborze narzędzi kreowania środowiska innowacyjnego. Niezwykle istotnym aspektem planowania i organizowania działalności parku technologicznego jest zdefiniowanie barier i możliwości wspierania wymiany doświadczeń czy podejmowania wspólnych inicjatyw w parkach technologicznych, szczególnie w aspekcie transferu wiedzy. Kadra zarządzająca parkiem technologicznym dysponuje pakietem instrumentów wspierania synergii i transferu wiedzy. Przeróżne inicjatywy zmierzające do integracji środowiska parkowego są przejawem dużej kreatywności zarówno pracowników parku, jak i przedsiębiorstw w parku zlokalizowanych. Ciekawe pomysły zazwyczaj przekształcają się w efektywne działania, które polegają między innymi na spotkaniach biznesowych czy tworzeniu klastrów.

Podsumowując aspekt działalności parków technologicznych i ich wpływ na transfer wiedzy można śmiało zdefiniować, iż kompetencje personelu parku i ich klientów to składowe, które tworzą kompatybilną platformę wymiany informacji i zasobów oraz wzajemnego wsparcia działalności w celu budowania środowiska innowacyjnego regionu.

3.7. Взаємозв'язок зростання рівня життя та ефективності праці

Соціально-економічний розвиток України в рамках побудови конкурентної ринкової економіки супроводжується збільшенням інтенсивності національного виробництва, трансформацією характеру і структури трудових процесів, підвищенням вимог сфери праці до зростання рівня життя. Відповідно до цих змін відбуваються суттєві перетворення у розумінні мети зростання добробуту суспільства в цілому та окремих його членів зокрема. Проблема підвищення рівня життя населення постає одним із найважливіших завдань державної стратегічної політики.

Теоретичні аспекти забезпечення добробуту українців розглядалися у наукових працях В. Антонюк, Д. Богині, О. Грішнєвої, Б. В. Мандибури, В. Петюха, та ін. Методологічним засадам дослідження конкурентної економіки присвячені роботи класиків західної наукової школи А. Маршалла, Р. Абрамса, Д. Бела, Т. Шульца. Питання оцінки добробуту населення досліджували українські вчені С. Бандур, С. Гринкевич, Л. Ільч, А. Колот, Е. Лібанова, Л. Шаульська та ін. Однак, незважаючи на суттєву методологічну значимість наявних наукових здобутків, нові виклики соціально-економічного розвитку вимагають якісно нового погляду на проблему підвищення якості життя в Україні.

На сьогодні недостатньо дослідженими є теоретико-методологічні питання визначення понять «рівень життя», «добробут народу», «безпека життєдіяльності», «спосіб життя», «якість трудового життя», «якість життя» та ін. Потребують подальшого опрацювання проблеми визначення

взаємозв'язку рівня життя та ефективності праці на державному, регіональному і мікрорівні в умовах конкурентної економіки, що обумовило вибір теми статті.

Рівень життя – це інтегральний показник, що характеризує споживання населенням матеріальних і духовних благ і ступінь задоволення потреб в цих благах в певний момент розвитку суспільного виробництва.

Відповідно до конвенції Міжнародної організації праці (МОП), кожна людина має право на такий життєвий рівень, який необхідний для підтримки здоров'я і добробуту працівника і його сім'ї, а також право на забезпечення у разі безробіття, інвалідності, втрати годувальника тощо. У кожній країні ці права реалізуються на основі національної концепції рівня життя. Концепція рівня життя є основною ідеєю поліпшення рівня життя населення, яке базується на системі принципів і показників.

Як зазначалось, добробут нації характеризується різними поняттями: «рівень життя», «добробут народу», «спосіб життя», «якість трудового життя», «якість життя» тощо. Різні терміни іноді мають однаковий зміст, а іноді принципово відрізняються за складом елементів. Найбільш емним поняттям, що характеризує добробут населення, є поняття «якість життя». На думку відомого фахівця з маркетингу Ф. Котлера, якість життя складається з: а) якості, кількості, асортименту, доступності та вартості товарів; б) якості фізичного середовища; в) якості культурного середовища³⁵³. Райсберг Б.А. вважає, що якість життя (*quality of life*) – це узагальнене поняття рівня життя, що містить у собі не лише рівень споживання матеріальних благ та послуг, а й задоволення духовних потреб, здоров'я, тривалість життя, умови довколишнього середовища, морально-психологічний клімат, душевний комфорт³⁵⁴. Якість життя характеризується ступенем задоволення потреб людини, обумовлених відповідними нормами, звичаями і традиціями, а також рівнем особистих домагань. У світовій літературі поряд з поняттям якості життя застосовується також термін «суб'єктивне благополуччя»³⁵⁵.

Якість життя характеризує рівень і умови життя, стан самого суб'єкта суспільного життя, людини. Якість життя населення тієї чи іншої країни визначається економічними, соціальними, демографічними, екологічними, географічними, політичними і моральними факторами. До об'єктивних факторів, що впливають на якість життя, можна віднести: споживання продуктів харчування, забезпеченість товарами і послугами, житлові умови, рівень зайнятості, освіти, соціального забезпечення тощо. Серед

---

³⁵³ Котлер Ф. Основы маркетинга. / Ф.Котлер [пер. с англ. В. Боброва] – М.: «Прогресс», 1991. – 734 с., С. 66.

³⁵⁴ Райсберг Б.А. Современный экономический словарь. / Б.А. Райсберг; Л.Ш.Лозовский, Е.Б.Стародубцева. – [4-е изд., перераб.и доп.] – М.: Инфра-М, 2005. – 496 с., С. 145.

³⁵⁵ Єсінова Н.І. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навч. Посібник. – К.: Кондор, 2004. – 432 с., С. 68.

суб'єктивних факторів виокремлюють: задоволеність людини роботою і життєвими умовами, соціальним статусом, фінансовим станом та ін.

Організація економічного співробітництва і розвитку, характеризуючи якість життя, виділяє вісім основних аспектів життєдіяльності людини: здоров'я, розвиток через освіту, зайнятість і якість трудового життя, дозвілля і відпочинок, стан споживчого ринку товарів і послуг, навколишнього середовища, особиста безпека, соціальні можливості і соціальна активність.

Якість життя визначається також рівнем фізичного і психічного здоров'я, культурного і інтелектуального потенціалу. Якість життя залежить від кількості вільного часу, витрат на послуги, відпочинок, культурне дозвілля, туризм і подорожі. Одним з індикаторів якості життя є добробут сім'ї, у формуванні якого важливу роль відіграють психосоціальні і моральні аспекти. Важливий вплив на якість життя має рівень інформованості населення і доступності інформації, ступінь громадянських і політичних свобод.

Концепція якості життя охоплює сукупність умов, від яких залежить фізичний, розумовий та соціальний добробут людини або групи людей. У ній втілюються не лише об'єктивні фактори (харчування, житло, зайнятість, освіта), а й суб'єктивне сприйняття людиною рівня власного добробуту, задоволеності життям, наприклад, станом власного здоров'я, сімейним життям, роботою, фінансовим становищем, житловими умовами, можливостями здобуття освіти, соціальним статусом тощо (табл.3.4).

Таблиця 3.4.

Склад компонентів рівня життя у різних концепціях

Концепція рівня життя	
За визначенням ООН	Шведська концепція
1.Здоров'я	1.Праця і умови праці
2.Споживання продуктів харчування	2.Економічні можливості
3.Освіта	3.Політичні можливості
4.Зайнятість і умови праці	4.Шкільне навчання
5.Житлові умови	5.Здоров'я і використання медичної допомоги
6.Соціальне забезпечення	6.Соціальні можливості (формування сім'ї і сімейних стосунків)
7.Одяг	7.Житло
8.Відпочинок і вільний час	8.Харчування
9.Права людини	9.Вільний час і його проведення

Як видно з даних таблиці, обидві концепції дещо схожі і в той же час мають певні відмінності. Відповідно до концепції якості життя ООН,

першочергове значення для життя людини мають її здоров'я і споживання продуктів харчування. Шведська модель концепції має трудову установку. Тут рівень життя, перш за все, пов'язується з працею та її умовами, а також економічними і політичними можливостями. Західні вчені довели, що рівень життя та якість харчування людей безпосередньо впливають на ефективність їх праці: погане харчування та продуктивна праця несумісні. Про це опосередковано свідчить концепція ефективної заробітної плати.

Рівень життя характеризується наступними показниками:

1) економічні показники – характеризують економічну сторону діяльності суспільства і людини (номінальні і реальні доходи, зайнятість і ін.).

2) соціально-демографічні – характеризують статевий і професійно-кваліфікаційний склад населення.

3) вартісні показники – всі показники доходів і інші показники в грошовій формі (товарообіг, об'єм послуг, грошові внески і накопичення і др).

4) натуральні показники – характеризують об'єм споживання конкретних матеріальних благ і послуг в натуральних вимірниках (кг, шт., м² м³ та ін).

5) статистичні показники. Ще в 1988 р. Державним комітетом статистики СРСР була прийнята система статистичних показників соціально-економічного розвитку СРСР. У цій системі був розділ «Соціальний розвиток і рівень життя народу». Ця система включала 284 показники, які були об'єднані в 20 груп. Оцінити рівень життя за 284 показниками надзвичайно складно, тому що їх рівень і динаміку неможливо привести до одного знаменника.

З урахуванням сучасних реальностей вітчизняними ученими запропонована система показників, адаптована до ринкових умов. Так, А.Є. Когут поділяє показники якості життя на 14 груп: доходи, особисте майно, забезпеченість об'єктами культури, мистецтва, освіти, стан здоров'я, рівень медичного обслуговування, стан навколишнього середовища, забезпеченість житлом, продуктами харчування, доступність фізичної культури та повноцінного дозвілля, зайнятість населення, безпека та суспільний порядок³⁵⁶. Ця система показників теж не бездоганна, але вона більш доступна для організації обліку.

Визначальну роль у підвищенні рівня життя населення відіграє зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) і національного доходу (НД). Виробництво і обсяги національного доходу є результатом ефективності праці нинішнього покоління і джерелом зростання фонду споживання і фонду накопичення в суспільстві. Зростання валового внутрішнього продукту і національного доходу дозволяє підвищувати

---

³⁵⁶ Егоршин А.П. Качество жизни населения региона: [Моногр.] / А.П.Егоршин, А.К.Зайцев. – Новгород: НИМБ, 2002. – 240 с., С. 14.

мінімальний розмір оплати праці і пенсії, розміри соціальних допомог, здійснювати різні соціальні програми тощо.

Розмір і динаміка національного доходу залежать від багатьох факторів: продуктивності праці, зайнятості, галузевої структури виробництва, обсягів інвестицій, рівня розвитку соціальної сфери та ін. Визначальну роль серед них відіграють продуктивність і ефективність праці, які дозволяють одержати приріст валового національного продукту (ВНП) і національного доходу без додаткових трудових затрат і при суттєвій економії матеріальних і фінансових ресурсів на виробництво продукції.

У свою чергу, продуктивність і ефективність праці залежать від розвитку науково-технічного прогресу, удосконалення організації праці, виробництва і управління, соціально-економічних факторів (мотивації праці, розвитку соціальної сфери та ін.).

Науково-технічний прогрес і науково-технічна революція вносять зміни до розвитку нової техніки, нових матеріалів, прогресивної технології у зміст і організацію праці, організацію виробництва і управління; привносять нові знання в освіту, професійну підготовку кадрів тощо. Нова інформація у вигляді відкриттів, винаходів характеризує потенціал економічного росту, який сприяє підвищенню ефективності праці і рівня життя в країні. Екологічна спрямованість науково-технічного прогресу (збереження природної середовища, генофонду нації) проявляється в умовах і змісті праці, економії природних ресурсів, раціоналізації споживання, що позитивно впливає на організм людини, його працездатність, тривалість життя. Пропаганда здорового способу життя, екологічних і медичних знань сприяє впровадженню в життя нової ідеології науково-технічного прогресу. Додаткові можливості зростання продуктивності суспільної праці закладені у соціальній сфері, де формується людський потенціал. Розвиток соціальної сфери (науки, освіти, охорони здоров'я, культури) обумовлює задоволення соціальних (духовних, культурних) потреб населення, сприяє розвитку інтелекту нації, зберігає і зміцнює її здоров'я, впливає на економічний розвиток суспільства. Збільшенню багатства цивілізованих країн сприяє використанню результатів творчості попередніх поколінь за допомогою навчання, освіти, засвоєння наукових знань, моральних норм. Результати творчої діяльності також забезпечують зростання національного доходу за рахунок кращого використання трудових, матеріальних і природних ресурсів, що створює умови для скорочення робочого часу, покращання умов праці, підвищення рентабельності та прибутковості виробництва, зростання заробітної плати, доходів і рівня життя населення.

В Україні в роки переходу від командно-адміністративної системи господарювання до ринкової концепції розвитку суспільства можна охарактеризувати як невдалу: у наявності зменшення національного майна,

зниження валового внутрішнього продукту, національного доходу, обсягу промислового виробництва, продуктивності праці; загальмування розвитку соціальної сфери (недостатність фінансування, оплата праці по «залишковому принципу», комерціалізація певних соціальних послуг). Відсутність цілеспрямованої ідеології розвитку науково-технічного прогресу, інвестиційної стратегії в реалізації досягнень науково-технічного прогресу і у розвитку соціальної сфери, а також комерціалізація певних соціальних послуг неминуче позначаються на рівні життя кожної людини, всього населення і окремих його груп.

Результати дослідження дозволяють зробити такі висновки теоретичного характеру. Якість життя населення є найважливішим критерієм оцінки ефективності соціально-економічної політики держави. Це поняття охоплює усі сторони діяльності людини, сукупність яких дає уяву про добробут суспільства в цілому і окремих його членів, зокрема. Якість життя населення тієї чи іншої країни визначається економічними, соціальними, демографічними, екологічними, географічними, політичними і моральними факторами. Доведено, що рівень життя характеризується економічними, соціально-демографічними, вартісними, натуральними, статистичними показниками.

Перехід України на ринкові відносини та втрата державою дієвих важелів регулювання оплати праці, які існували в умовах планової економіки, призвели до зменшення національного майна, зниження валового внутрішнього продукту, національного доходу, обсягу промислового виробництва, продуктивності праці; загальмування розвитку соціальної сфери, що негативно позначилось на рівні і якості життя кожної людини, всього населення і окремих його груп. У зв'язку з цим необхідна розробка національної концепції рівня життя, його якості, яка стане основною ідеєю підвищення рівня життя населення нашої країни.

3.8. Вплив персоналу на розвиток підприємства в контексті забезпечення його економічної безпеки

Одним з основних об'єктів в економіці є соціально-економічна система, яку розуміють як сукупність ресурсів та економічних суб'єктів, які утворюють єдине ціле (соціально-економічну структуру), взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг, що потрібні у зовнішньому середовищі³⁵⁷. Сучасні підприємства, об'єднання, холдинги, концерни, асоціації, корпорації становлять собою складні і динамічні соціально-економічні системи. В умовах ринкової економіки підприємства

---

³⁵⁷ Бурмака М. М. Класифікація типів розвитку соціально-економічних систем / М. М. Бурмака // Економіка транспортного комплексу. — 2014. — Вип. 23. — С 37-50.